

พระราชบัญญัติสำหรับรักษาช้างป่า

พระพุทธศักราช ๒๔๖๔

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรี
 สีนทรมหาจักรีราช พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ
 ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ตามพระราชประเพณีแลพระราช
 กำหนดกฎหมายที่มีสืบมาแต่โบราณ บ่อมีชื่อว่าบรรดาช้างป่า
 ทั้งสิ้น คือ ที่เรียกว่าช้างโขลงก็ดี หรือช้างเถื่อนก็ดี ซึ่งมีอยู่ใน

พระราชอาณาจักรนับว่าเป็นของหลวงสำหรับแผ่นดิน ผู้ใดจะจับ
ไปใช้สว่ของต้องขออนุญาตต่อรัฐบาล แต่ต้องแบ่งช่างที่จับได้
ให้เป็นช่างหัวป่าสำหรับใช้ราชการแผ่นดิน จึงจะจับช่างป่าไป
ใช้สว่ของได้ และผู้ใดทำอันตรายช่างป่าด้วยประการใด ๆ
ย่อมมีโทษตามกฎหมายเป็นธรรมเนียมสืบมา

แต่บัดนี้ได้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า มีผู้ขออนุญาตจับ
ช่างป่ามากขึ้นกว่าแต่ก่อน และผู้ที่จับบางที่ไม่มีกำลังพอที่จะเลี้ยง
รักษาไว้ได้ทำให้งานล้มตายเสียก็มี ทั้งมีคนร้ายลอบทำอันตราย
แก่ช่างพลายที่มุ่งไปขายเป็นประโยชน์เสียก็มาก เป็น
เหตุให้ช่างป่าลดจำนวนน้อยลงกว่าแต่ก่อน จึงทรงพระราชดำริที่
ว่า ช่างเป็นสัตว์ที่มีประโยชน์ใช้เป็นกำลังพาหนะได้หลายอย่าง
สมควรจะต้องแก้ไขพระราชบัญญัติเดิม ตราพระราชบัญญัติใหม่
ขึ้นไว้เพื่อให้เหมาะแก่กาลสมัยสำหรับการจับ และการป้องกัน
อันตรายแก่ช่างป่า ทั้งบำรุงพันธุ์ช่างป่าในพระราชอาณาจักร ให้
เจริญขึ้นด้วย จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระ
ราชบัญญัติไว้สืบไปดังนี้

ว่าด้วยนามแลกำหนดใช้พระราชบัญญัติ

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติรักษา
ช่างป่า พระพุทธศักราช ๒๔๖๔

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้ตั้งแต่วันที่ได้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ข้อความใดๆ ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาช้างป่า ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ. ๒๔๔๓) กับในกฎเสนาบดีซึ่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยได้ตราขึ้นเนื่องแต่พระราชบัญญัตินั้น หากขัดกับข้อความในพระราชบัญญัตินี้ ก็ให้ยกเลิกเสียสิ้นตั้งแต่วันที่ใช้พระราชบัญญัตินี้เป็นต้นไป

ภาค ๑

อธิบายศัพท์

มาตรา ๔ คำบางคำที่ใช้ ในพระราชบัญญัตินี้ ให้พึงเข้าใจตามคำอธิบายดังนี้

คำว่า "ช้างป่า" ให้พึงเข้าใจว่า ช้างโขลงก็ดี ช้างเถื่อนก็ดี รวมนับว่าเป็นช้างป่าทั้งสิ้น

คำว่า "จับช้าง" ให้พึงเข้าใจว่า การที่จะจับช้างด้วยประการใดๆ เช่น โปนช้างหรือตั้งคอกดักช้าง นับว่าเป็นการจับช้างทั้งสิ้น

คำว่า "ช้างสำคัญ" ให้พึงเข้าใจว่า ช้างที่มีมงคลลักษณะ ๗ ประการ

- ๑) ตาขาว
- ๒) เพดานขาว
- ๓) เล็บขาว
- ๔) ขนขาว
- ๕) ฟันหนังขาว หรือสีคล้ายหม้อใหม่

๖) ขนหางขาว

๗) อันทโคตรขาว หรือสีคล้ายหม้อใหม่

คำว่า "ข้างสีปลาต" ให้พึงเข้าใจว่า ข้างที่มีมวงคลลลักษณะ

อย่าง ๑ อย่างใดใน ๗ อย่าง คือ

- ๑) ตาขาว
- ๒) เพดานขาว
- ๓) เล็บขาว
- ๔) ขนขาว
- ๕) ฟันหนังขาว หรือสีคล้ายหม้อใหม่

๖) ขนหางขาว

๗) อันทโคตรขาว หรือสีคล้ายหม้อใหม่

คำว่า "ข้างเนี่ยม" ให้พึงเข้าใจว่า ข้างที่มีลักษณะ ๓ ประ

การ คือ

- ๑) ฟันหนังดำ
- ๒) งามลักษณะตั้งรูปปลีกกล้วย
- ๓) เล็บดำ

ภาค ๒

การรักษาช้างป่า

มาตรา ๕ การดูแลช้างป่า ให้เป็นหน้าที่กรมเจ้าตัวพาหนะ
ทหารบก (พเนกพระคชบาล) กระทรวงกระลาโหม และสมุห
เทศาภิบาล ผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจปกครองใน
ท้องถิ่นนั้น

ภาค ๓

การจับช้างป่า

มาตรา ๖ ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดจับช้างป่าโดยมิได้รับอนุญาตจาก
เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจออกใบอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๗ ถ้าผู้ใดจะจับช้างป่าในท้องถิ่นมณฑลใด ให้ยื่น
เรื่องราวตามแบบหลวงต่อสมุหเทศาภิบาลมณฑลนั้น ถ้าหากว่า
ผู้ว่าราชการจังหวัดใดได้รับอำนาจพิเศษที่จะอนุญาตให้จับช้างป่า
ในจังหวัดนั้นได้ จะยื่นเรื่องราวต่อผู้ว่าราชการจังหวัดก็ได้

มาตรา ๘ ให้สมุหเทศาภิบาลและผู้ว่าราชการจังหวัดสำรวจ
คูลำนวนช้างป่าที่มีอยู่ในมณฑลแลจังหวัดที่ตนปกครอง ประมาณ
หมกน้อยเท่าใด การที่จะอนุญาตให้จับช้างป่า ให้อนุญาตให้จับ

แต่พอเท่าจำนวนที่ช่างจะเกิดเพิ่มเติมขึ้นทัน อย่าให้จับมากจน
เป็นเหตุให้พืชพันธุ์ช่างป่าในมณฑลและจังหวัดนั้นลดศึนน้อยไป แต่
การที่จะอนุญาตให้จับช่างต้องหาวิธีกระทรวง กระจายโหม เสีย ก่อน
ทุกคราวไป ถ้ากระทรวงกระจายโหมเห็นว่า ไม่เป็นการขัดข้อง
อย่างใดแล้ว จึงจะอนุญาตให้จับได้

มาตรา ๘ ถ้าสมุหเทศาภิบาลหรือผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นว่า
ช่างป่าในมณฑลและจังหวัดนั้นมีน้อยนัก จะไม่อนุญาตให้จับเพื่อ
บำรุงพันธุ์ช่างป่าไว้ครั้ง ๑ คราว ๑ ก็ได้ หรือถ้าเห็นจำเป็นจะต้อง
ให้จับบ้าง เพราะเหตุที่การค้าขายในมณฑลนั้นจำเป็นต้องใช้ช่าง
เป็นพาหะนะ สมุหเทศาภิบาลจะให้จับช่างป่าในมณฑลนั้นเป็น
ช่างหลวง และอนุญาตราษฎรรับเช่าไปใช้สอยประกอบกับ
การค้าขายก็ได้ แต่การจับต้องได้รับความเห็นชอบของกระทรวง
กระจายโหมดังกล่าวมาแล้วในมาตรา ๘ นั้นเสียก่อนเสมอ

มาตรา ๑๐ ถ้ามีผู้ยื่นเรื่องร้องขออนุญาตจับช่างป่า ให้สมุห
เทศาภิบาลหรือผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งมีอำนาจจะออกใบอนุญาตจัด
การได้สวนข้อความเหล่านี้ให้เป็นที่พอใจก่อน คือ

ข้อ ๑ ผู้ขออนุญาตต้องมีช่างต่อแลกำลังพาหะนะ ทั้งเครื่อง
มือที่จะจับช่างให้พอสมควรแก่การที่จะจับช่างให้ ได้ โดยเรียบร้อย

ข้อ ๒ ผู้ขออนุญาตต้องทำสัญญาหักท่บลให้ว่า ในการที่
จะไปจับช่างป่านั้น เมื่อจับช่างได้แล้วจะแจ้งให้เจ้าพนักงานซึ่ง

สมุหเทศาภิบาลและผู้ว่าราชการจังหวัดได้ตั้งไว้ ให้เป็นผู้ตรวจตรา
ทราบภายใน ๓ วันนับแต่วันที่จับได้ และจะส่งข้างหัวป่าหรือเสีย
ค่าหัวป่าแทนตัวข้างตามพระราชบัญญัตินั้นก่อนที่จะพาข้าง ที่จับได้
ไปขึ้น ในการทำสัญญาที่ฉันท์บลนี้ ถ้าสมุหเทศาภิบาลและผู้
ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรจะบังคับให้ผู้ขออนุญาตวางเงิน ประ
กันหรือให้มีผู้รับประกันเป็นจำนวนเงินตามสมควรแก่จำนวนข้างที่
จะจับเบ็ดเสร็จไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาทที่เรียกได้ ถ้าผู้ขออนุญาตจับ
ข้างกระทำผิดที่ฉันท์บล เงินประกันและข้างที่จับได้ ให้รับเป็นของ
หลวงทั้งสิ้น

ข้อ ๓ ต้องให้ผู้ขออนุญาตเสียค่าธรรมเนียมตามอัตราในพระ
ราชบัญญัตินั้นก่อน

มาตรา ๑๑ เมื่อได้จัดการได้สวนตาม ความ ที่ว่า มาใน มาตรา
ก่อนจนเป็นที่พอใจแล้วจึงให้ออกใบอนุญาตให้ ใบอนุญาตใบ
๑ ให้มีกำหนดใช้ได้ ๑๒ เดือน แต่ผู้ได้รับอนุญาตจะเอาใบอนุ
ญาติไปโอนต่อให้ผู้อื่นอีกไม่ได้เป็นอันขาด

มาตรา ๑๒ ผู้ใดมีข้างสำคัญ หรือข้างสีปลาด หรือข้าง
เนียม โดยเหตุที่ตนจับได้ หรือโดยแม่ข้างของตนตกออกมา
หรือโดยเหตุอื่นอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ต้องนำขึ้นทูลถวายแด่พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
พระราชทานบำเหน็จให้ตามสมควร

บรรดาช่างชนิดที่กล่าวมาแล้วนี้ต้องเป็นและคง เป็น สมบัติ ของ
แผ่นดินเสมอ การที่จะโอนกรรมสิทธิ์แก่กันโดยวิธีซื้อขายแลกเปลี่ยน
เปลี่ยนให้ปันหรือโดยวิธีอื่นอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี นับว่าใช้ไม่ได้
ทั้งสิ้น ผู้ที่ยึดถือช่างเช่นนั้นไว้ต้องมอบให้แก่เจ้าน้ำที่มีอำนาจ
ในเมื่อเจ้าน้ำที่ส่งให้น้ำส่ง และเจ้าน้ำที่มีอำนาจจะหยัดเอาตัว
ช่างได้แม้ โดยใช้อำนาจ หากผู้ที่รักษาช่างอยู่นั้นคิดพลั้งไม่ยอม
มอบตัวให้

ภาค ๔

ว่าด้วยภาคหลวง

มาตรา ๑๓ กำหนดภาคหลวงที่จะเรียกในการจับช่างป่า ให้
เรียกโดยจำนวน ๕ ชัก • จะเรียกโดยวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๒
อย่างก็ได้ แล้วแต่ผู้มีอำนาจออกใบอนุญาตให้จับช่างนั้นจะเห็น
สมควร คือ

ข้อ • ชักตัวช่างที่จับได้เป็นช่างหัวป่า ถ้าจับได้ ๕ ตัวชักตัว •
วิธีจะชักนั้นให้เขียนฉลากตัวช่างที่จับได้คละกัน และให้เจ้าพนักงาน
งานจับฉลากต่อหน้าผู้ขออนุญาต จับฉลากได้ตัวใดให้ชักช่างตัว
นั้นไว้เป็นช่างหัวป่า ผู้ขออนุญาตต้องโยงช่างหัวป่าส่งยังที่ว่าการ
อำเภอ หรือที่แห่งหนึ่งแห่งใดซึ่งสมุหเทศาภิบาลและผู้ว่าราชการจังหวัด

หวัคจะไคสังให้สังภายในกำหนด ๓ เดือน นับแต่วันที่จับได้

ข้อ ๒ ให้เจ้าพนักงานผู้ตรวจกับเจ้าของช้างตีราคาช้างป่าที่จับได้เทียบราคาที่จะขายได้ในเวลานั้นเป็นราคาเท่าใด ให้เรียกเงินตามจำนวน ๑ ใน ๕ แทนครึ่งหัวป่าจากผู้ขออนุญาต ถ้าหากว่าการตีราคาไม่เป็นที่ตกลงกัน ให้ทั้ง ๒ ฝ่ายเลือกคนกลางคน ๑ เป็นผู้ช้ชขาด

มาตรา ๑๔ เมื่อผู้ที่ได้รับอนุญาตให้จับช้างป่าจับได้ช้างได้แล้ว ๑ หรือหลายเชือก ท่านว่าช้างนั้นยังคงเป็นสมบัติของแผ่นดินและจะโอนไปเป็นสิทธิ์แก่ผู้รับอนุญาตจับช้างมิได้ นอกจากและจนกว่าจะได้ชำระเงินค่าภาคหลวงตามที่กล่าวในภาคนี้ นั้น ครบถ้วนแล้ว

มาตรา ๑๕ ค่าธรรมเนียมออกใบ อนุญาต จับ ช้างป่า ให้เรียกดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ถ้าช้างต่อหมอควนไปเที่ยวไล่โพนจับช้างป่า ให้ออกใบอนุญาตรายตัวช้างต่อ เรียกค่าธรรมเนียมใบละ ๑๐ บาท

ข้อ ๒ ถ้าตั้งคอกดักช้างป่า ครึ่งละหลาย ๆ ตัว ให้ออกใบอนุญาตคอกละใบ เรียกค่าธรรมเนียมใบละ ๘๐ บาท

ผู้ที่ได้รับอนุญาตไปแล้ว แม้ไม่ไปจับช้างป่าก็ดี หรือไปจับไม่ได้ช้างป่าก็ดี ไม่ต้องคืนค่าธรรมเนียมให้

~~มาตรา ๑๖ ผู้รับอนุญาตให้จับช้างป่า ในเขต...~~

มาตรา ๑๖ ผู้รับอนุญาตให้จับช้างป่า ในเขต^๕แขวงจังหวัดใด จับได้แต่ในเขต^๕แขวงจังหวัดนั้น จะเอาใบอนุญาตไปจับช้างในเขต^๕แขวงอื่นไม่ได้ เว้นไว้แต่ถ้าไล่โพนช้างในเขต^๕แขวงจังหวัดที่ได้รับอนุญาต แต่ไปจับได้ ในเขต^๕แขวงจังหวัดอื่นไม่มีโทษ

ภาค ๕

การฟ้องלקกำหนดโทษ

มาตรา ๑๗ ผู้ใดจับช้างป่าโดยวิธีใด ๆ ก็ตาม โดยมิได้รับอนุญาตตามความในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติ^๕นี้ ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่า ๑ ปี หรือปรับไม่เกิน ๘๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับด้วย^๕ทั้ง ๒ สถาน

ส่วนช้างซึ่งผู้กระทำความผิดจับได้นั้น ให้ริบเป็นของหลวง

มาตรา ๑๘ ผู้ใดฆ่าช้างป่าโดยวิธีใด ๆ ก็ตาม ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษสำหรับช้าง ๑ ตัวที่ได้นั้นตาย คือ จำคุกไม่เกินกว่า ๓ ปี หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับด้วย^๕ทั้ง ๒ สถาน

มาตรา ๑๙ ผู้ใดทำร้ายช้างป่าโดยวิธีใด ๆ ก็ตาม มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๑๘ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับด้วย^๕ทั้ง ๒ สถาน

มาตรา ๒๐ แต่การลงโทษตามความใน ๒ มาตราข้างบนนั้น
ท่านให้งดเว้น ในเมื่อ

๑) ผู้ซึ่งฆ่าหรือทำร้ายข้างป้านั้น ได้กระทำลงโดยเหตุจำเป็น
เพื่อป้องกันชีวิต หรือทรัพย์สินสมบัติของตนหรือของผู้อื่น

๒) ผู้ซึ่งได้รับอนุญาตจับข้างป้า ทำการจับข้างเป็นผลให้
ข้างต้องตายหรือบาดเจ็บลงในระหว่างนั้น โดยพฤติการณ์พื้น
วิสัยจะป้องกันหลีกเลี่ยงได้

มาตรา ๒๑ ผู้ใดมีข้างสำคัญหรือข้างสปีลาด หรือข้างเนียม
แล้วและปล่อยเสียหรือปิดบังซ่อนเร้นข้างนั้นไว้ หรือจะอย่างไรก็
ตาม หากขัดขืนไม่นำขึ้นทูลถวายแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ตามความในมาตรา ๑๒ มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๑ ปี
หรือปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท และโทษนี้ไม่ลบล้างการที่ข้างนั้นจัก
พึงต้องริบเป็นของหลวง

มาตรา ๒๒ ผู้ใดได้รับอนุญาตให้จับข้างป้าในจังหวัด ๑ แล้ว
และนำใบอนุญาตนั้นไปใช้สำหรับจับข้างป้าในจังหวัดอื่น โดยเป็น
การฝ่าฝืนความในมาตรา ๑๖ นั้นไซ้ ท่านว่ามีความผิดต้องระวาง
โทษปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท

มาตรา ๒๓ ให้กรมอัยการเป็นเจ้าหน้าที่สำหรับ พ้องร้องคดีซึ่ง
มีผู้ทำผิดต่อพระราชบัญญัตินี้

ภาค ๒

มंगการ

มาตรา ๒๔ ให้เสนาบดีกระทรวงกระลาโหมเป็นผู้รักษาพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๒๕ ให้เสนาบดีกระทรวงกระลาโหม มีอำนาจที่จะคั่งกฏข้อบังคับสำหรับจัดและรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อกฏข้อบังคับนั้นได้ลงพิมพ์โฆษณาในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้ได้เป็นส่วน • ของพระราชบัญญัตินี้

ประกาศมาณวันที่ ๒๐ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๔ เป็นปีที่ ๑๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

ประกาศ

ให้ใช้กฏข้อบังคับวางระเบียบวิธีจัดการรักษาป่า
พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ ในท้องที่
มณฑลนครไชยศรีตลอดเขตร์มณฑล

ตามความในประกาศใช้กฏข้อบังคับวางระเบียบวิธีจัดการรักษาป่า พ.ศ. ๒๔๕๖ ในมณฑลนครไชยศรี เฉพาะท้องที่อำเภอ

วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๖๔

ราชกิจจานุเบกษา

เล่ม ๓๘ หน้า ๘๗

กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม อำเภอสองพี่น้องแลอำเภอจรเข้
สามพัน จังหวัดสุพรรณบุรี ลงวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ตั้ง
แจ้งอยู่ในราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๓๖ หน้า ๑๑๕-๑๕๔ นั้น

บัดนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้กฎข้อบังคับวางระเบียบ
วิธีจัดการรักษาป่า พ.ศ. ๒๔๕๖ ในมณฑลนครไชยศรี ตลอด
เขตรมณฑลแต่บัดนี้เป็นต้นไป ส่วนบาญชีไม้ประเภทหวงห้าม
ตามประกาศนี้ ให้ใช้บาญชีไม้ตามที่ได้ประกาศไว้เมื่อวันที่ ๑
ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ (ตั้งแจ้งอยู่ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๕ ถึง ๓๕๔)
นั้นแล้ว

กระทรวงเกษตรธิการ

ประกาศมาณวันที่ ๑๘ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๔

(ลงนาม) พระยาไชยยศสมบัติ

เสนาบดีกระทรวงเกษตรธิการ